

Lena Nyberg: Sanningskommissionen 2026

Talare

Lena Nyberg
Ordförande för
Sanningskommissionen för det
samiska folket

Datum

30 september 2026

Plats

Östersund, Sverige

Omständigheter

Sanningskommissionen för det samiska folket var en svensk statlig utredning som ämnade undersöka vilket ansvar den svenska staten och svensk politik haft i kränkningen av samiska rättigheter historiskt och vilka konsekvenser det har för nutiden. Utredningen, som påbörjades 2021 slutfördes 2026 och lämnades då till kulturminister Parisa Liljestränd efter tal och redogörelser vid överlämningen i Östersund.

- 1 Välkomna alla ni som är i lokalen men också varmt välkomna till er som följer
oss digitalt. Särskilt välkomna vill jag hälsa Sametingets representanter och
ordförande, Sáminuorras representanter och naturligtvis regeringens
representant, kulturminister Parisa Liljestränd, som är här för att ta emot våra
5 rapporter från Sanningskommissionen för det samiska folket.

Kommissionen för det samiska folket har nu fullgjort sitt uppdrag att granska
statens och kyrkans politik mot samer, beskriva vad det har fått för
konsekvenser för det samiska folket och vilka åtgärder som behöver vidtas.

- 10 Arbetet har tagit fyra år och det har bestått av många möten och oändligt många
diskussioner och vägval. Och även för oss som har kommit in senare i arbetet så
har det varit ett flertal viktiga möten med människor runt om i landet. Möten
som har visat att Sverige har mycket kvar att göra för att möta de rättigheter som
samer som urfolk har enligt svensk lag och internationella åtaganden. Men det
15 har också visat på vikten av att göra upp med Sveriges historia som nation.

- Kommissionens ledamöter och sekretariat har sett det som en stor ära att delta i
arbetet. Vi har också upplevt det som ett stort och svårt ansvar att axla. Vi vet
redan att det kommer att finnas de som tycker att vi inte har gjort tillräckligt
20 eller att vi inte har tagit upp vissa frågor, att det finns de som tycker att vi har
lagt fel förslag på åtgärder. Men flera hundra år av oförrätter är inte enkla att
spegla och möta. Det här är inte ett facit som vi har tagit fram. Rapporten är
förhoppningsvis ett verktyg för det kommande arbetet, starten på en
förändring, precis som Jerker sa. Kommissionen ser vad som behöver göras, men
25 det kan i vissa fall vara svårt att säga hur det som ska ske. Det måste det samiska

folket själva styra. Samhällets förutsättningar förändras snabbt idag och huret kan se annorlunda ut efter alla olika samhällsförändringar. En del av lösningarna måste vara gränsöverskridande och upprättelsearbetet som pågår i Norge och
30 Finland kan ge oss lärdomar, men det kan också vara så att arbetet kan samordnas med våra grannar.

Låt mig passa på att tacka alla som har bidragit, först och främst alla de som har givit sina personliga berättelser. Alla samarbetspartners, forskare, civilsamhällets
35 organisationer och kollegorna i kommissionen och på sekretariatet. Kommissionen hoppas nu på att det samlade arbetet kommer att leda till en tydlig förändring för det samiska folket. Samernas historia och deras erfarenheter måste bli en självklar del av svensk historia. Sverige är ett land med två folk. Norge har slagit fast att man har två folk. Det måste även Sverige göra.
40 Vi har en liknande historia. Samernas historia, kultur och livsvillkor måste bli kända för alla som bor i Sverige, okunskapen om Sveriges urfolk är stor bland majoritetsbefolkningen. Och för att få förändring till det bättre så behöver bland annat beslutsfattare på alla nivåer ha en ökad kunskap. Det behövs för att man ska kunna ta sitt ansvar och möta det förändringsbehov som finns för att
45 uppnå ett livskraftigt samiskt samhälle. Samer ska inte utsättas för rasism, hot eller hat. Strukturer som förhindrar förverkligandet av samers lika behandling och mänskliga rättigheter måste undanröjas.

Resultatet av kommissionens fyraåriga arbete är tre omfattande rapporter.
50 Tidigare under våren så presenterade vi en forskningsantologi. Den bygger på ett frivilligt deltagande från forskare och visar på den kunskap som finns inom akademien. Kring samers historia, liv och villkor. Men den visar också tydligt på vilka kunskapsluckor som finns. Och det är ju önskvärt att man snarast försöker fylla de här kunskapsluckorna med att stimulera forskning. Idag presenterar vi
55 två rapporter. Dels en berättelsevolym: "Jag ber markerna tyst om lov", den låg här väldigt praktiskt. Det är 300 samer som har delat med sig av berättelser och vittnesmål, starka berättelser. Den ger sin egen, sina förfäders historia. Och den här skriften är full av viktiga citat och det är en unik sammanställning av samiska röster i Sverige och det ger en stark och bred bild av vad samer har upplevt och
60 upplever idag. Ni får höra mer om det senare i eftermiddag. Kommissionen överlämnar också den slutliga rapporten som kom gående här så passande: "Markerna berättar och minns". Och den överlämnar vi då till regeringen eftersom vi har fått uppdraget där, men också till Sametinget och Saminuorra. Slutrapporten beskriver Sveriges urfolkshistoria och konsekvenser av de beslut

som samhället har fattat och fattar idag. Beslut som många gånger har lett till
rättslöshet, utanförskap och utsatthet för samer. Kommissionen ger i den här
slutrapporten 71 övergripande uppmaningar och en rad konkreta förslag,
närmare bestämt 49 konkreta förslag till Sveriges beslutsfattare och naturligtvis
70 främst till Sveriges regering men också till Svenska kyrkan, myndigheter och
museer. Och det här, de uppmaningar och förslag som vi har, kommer
kollegorna i kommissionen berätta mer om senare under eftermiddagen.

Det krävs en rad förändringar, men det krävs också faktiskt efterlevnad av redan
75 befintligt regelverk. Redan 1977 fastslog Sveriges riksdag att samer har en
särställning. Det finns ett särskilt skydd för samer som urfolk i vår grundlag i
regeringsformen, som reglerar rätten till språk och kulturell identitet. Men med
dagens debatt så är det väl kanske också viktigt att konstatera att även
renskötselrätten är ett särskilt egendomsskydd kopplat till markerna, och
80 renskötseln har en bruksrätt som finns tydligt i lag och är inte bara ett
privilegium som det ibland kan framställas i den mediala debatten.

Kommissionens kartläggning visar att staten och kyrkan under lång tid styrde
vem som ansågs vara same, samernas livsförutsättningar, man styrde var samer
85 skulle bo, hur barnen skulle gå i skolan, hur samer fick utöva sin kultur, religion
och traditionella näringar. Man styrde över samernas användning av det samiska
språket. Barn tvingades bort från sina familjer för att fostras i nomadskolor,
arbetsstugor och skolhem, för att segregeras eller assimileras. Det här har
självklart påverkat hela de här barnens liv, deras barns liv och barnbarns liv.
90 Språket, kulturen försvagades och samer förlorade sina markrättigheter, som
inte bara är en del av försörjningen för några samer utan också har stor betydelse
för kulturen, för många samer. Det ledde till rättslöshet för samer, men det
ledde dessvärre också till splittring mellan samer, en splittring som lever kvar i
nutid. Och Sverige bryter än idag mot samers mänskliga rättigheter och de
95 rättigheter som ett urfolk har enligt internationella konventioner. Det har skett
övergrepp som har lett till många allvarliga konsekvenser för samer och det
måste staten erkänna, kompensera och skapa förutsättningar för att läka sår och
för att kunna gå vidare.

100 Kommissionens slutrapport och uppmaningar och förslag måste bli starten på
ett förändringsarbete där dialogen och relationen mellan samer och övriga som
lever i Sverige blir respektfull och lyhörd. En försoningsprocess måste inledas av
att sanningen finns att ta del av. Och sen krävs insikt, medvetenhet och

105 förståelse som kan leda till att man gemensamt kommer fram till vad som
möjliggör en upprättelse. Och till slut så är det det samiska folket som måste
värdera om det skapar förutsättningar för en försoning. Regeringen behöver i
dialog med Sametinget och det samiska civilsamhället kraftsamla för upprättelse
och försoning. En viktig del i det arbetet är, tror jag, en självständig mekanism,
110 och det föreslår vi i vår rapport, en mekanism som får följa upp efterlevnaden av
de uppmaningar och de förslag som finns i kommissionens rapport. Det skulle
kunna vara en självständig urfolkspolitisk råd som får ett tydligt mandat. Det
behövs strukturer för att ge det samiska folket verktyg för att styra över sin
framtid och utöva sin kultur på egna villkor. Regeringen måste säkerställa ett
115 samiskt inflytande och ökat samiskt självbestämmande i frågor som rör urfolket.
Sametingets självbestämmande behöver stärkas, resurserna behöver ökas och
den planerade parlamentsbyggnaden uppföras. Politikområdet rörande det
samiska folket behöver också tydligare mål och det behövs en samordning av
urfolksfrågor inom regeringskansliet för att arbetet ska stärkas. Och
120 konsekvensbeskrivningar behöver tas fram i frågor som rör urfolket.

För att verkligen skapa förändring så krävs en rad åtgärder som riktar sig till
majoritetsbefolkningen också. Det behövs ett kunskapslyft hos de som inte vet
så mycket och inte har förståelsen för samisk kultur, historia och
125 urfolksrättigheter. Det behövs också en förståelse för hur relationen mellan
staterna och samerna har påverkat samernas liv idag. Elever i skolan behöver få
kunskap om hela Sveriges historia. Och det krävs ett långsiktigt arbete mot
rasism, diskriminering som riktas mot samer. Här behövs det insatser från
många aktörer, lokalt och regionalt och nationellt. Och särskilt viktigt är det att
130 ge nya generationer bättre förutsättningar. Det behövs mer av barn och
ungdomsperspektiv i urfolksfrågorna. När vi tar fram åtgärder så måste vi se det
också utifrån ett barn- och ungdomsperspektiv. Vi måste säkerställa att samiska
barn och ungdomar blir funktionellt flerspråkiga. Samiska barn och ungdomar
ska kunna utveckla sin kulturella identitet och utöva sin samiska kultur och
135 stärka sin föreningsverksamhet.

Och tack vare Saminuorras initiativ 2008 så står vi här idag med ett resultat av
en sanningskommission. Tack för ert initiativ. Samer ska inte leva i utanförskap,
utsatthet, hot eller hat. Samer måste få rätten till sitt språk, kultur och
140 bruksrätten av sina marker. Låt detta vara starten på en lång förändringsresa.
Sverige måste leva upp till de rättigheter som ett urfolk har. Processen mot
upprättelse och offentlig ursäkt till det samiska folket måste starta här och nu.

145 Arbetet börjar verkligen nu. Tack.

Källa

<div>Transkriberat från videoinspelning: Sanningskommissionen – Slutrapport Överlämnas, publicerad på YouTube, uppladdad av "samiskinfo", 30/9 2020 (Transkriberat 22/10 2026) </div>

150

Taggar

Politiska tal, Rättsliga tal, Sanningskommissionen för det samiska folket

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/lena-nyberg-sanningskommissionen-2026>

155

160

165

170

175

180